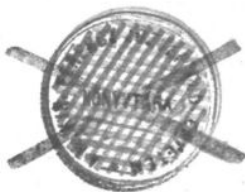

MELLÉKLET
AZ
IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

II. ÉVF. IV. FÜZETÉHEZ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

1927

KIÍRT CZIKK

a M. Tud. Akadémia I. Osztályának 1893. február 24. tartott III. zárt ülése jegyzőkönyvéből.

Elnök: ZICHY ANTAL t. t. Jegyző: P. THEWREWK EMIL h. osztálytitkár.

Jelen voltak: GYULAI PÁL, HEINRICH GUSZTÁV, SZÁSZ KÁROLY, SZARVAS GÁBOR, SZILÁDY ÁRON, P. THEWREWK EMIL r. tt., ASBÓTH OSZKÁR, BÁNÓCZI JÓZSEF, HALÁSZ IGNÁCZ, MUNKÁCSI BERNÁT, PASTEINER GYULA, SIMONYI ZSIGMOND, TÉLFY IVÁN, VADNAI KÁROLY l. tagok.

21. Szász Károly r. tag mint az irodalomtörténeti bizottság elnöke a következő ügyet terjeszti elő:

Ballagi Aladár úr, az *Irodalomtörténeti Közlemények* két évfolyamának szerkesztője, az 1892-diki évfolyam utolsó füzetéhez, — mely azonban csak most 1893. február végén hagyja el a sajtót, — *Négy okirat* cím alatt félínyi mellékletet csatol, melyben az Irodalomtörténeti Bizottságnak reá s a Közlemények szerkesztőségétől való megválására vonatkozó jegyzőkönyveit s ez ügyben általa a bizottság elnökéhez intézett levél némely részleteit közli s azokból az ügy lefolyására nézve levont következtetéseket, jobban mondva vádakát és gyanúsításokat — a bizottság, annak elnöke s némely tagjai ellen — foglalja utóiratba. S mielőtt maga a füzet e melléklettel együtt megjelenék, Ballagi úr jónak látta azt a napilapokkal közölni s azok némelyikében, még az ő saját vádjain és gyanúsításain is túlmenő vádakkal és gyanúsításokkal kísértetni és commentáltatni.

Mivel a Ballagi úr által előadottak az egész ügy lefolyását részint csonkán, részint ferde világításban terjesztik elé, szükséges a közvéleményt, melyre ő appellál, a tényállás és történetek teljes előadásával kellőleg tájékoztatni s az egész ügy lefolyását igaz világításba állítani.

Az Akadémia I. (Nyelv- és Széptudományi) Osztálya, melynek — s mióta az osztályok két-két alosztályra osztattak, a B) Széptudományi alosztálynak körébe van utalva az irodalomtörténet, — kezdettől fogva érezte egy irodalomtörténeti folyóirat szükségét s míg ilyenlél maga nem rendelkezett, legalább egy rajta kívül létrejött irodalomtörténeti közlönyt kívánt támogatni. Így támogatta éveken át Abafi Lajos irodalomtörténeti folyóiratát, a Figyelőt. Mikor ez, pártolás hiánya miatt, megszűnt, az Osztály kebelében fennálló Irodalomtörténeti Bizottság 1890-ben elhatározta, maga indítni meg az Irodalomtörténeti Közleményeket. Természetes kívánsága volt a Bizottságnak e

folyóirata szerkesztését saját előadójára, mint erre úgy egyénileg mint előadói tiszténél fogva legilletékesebb tagjára bizoni. Szilády Áron, a bizottság előadója azonban akkori viszonyainál s részben egészségi állapotánál fogva a szerkesztést az idő szerint el nem vállalhatván, maga helyett Ballagi Aladárt ajánlotta, ki akkor, bár más osztály tagja, az Irodalomtörténeti Bizottság tagja volt, s ki hosszabb vonakodás után — mert, úgymond, ő a történetírás más téerein foglalkozik s az irodalomtörténet tulajdonkép nem szakmája s ismételt kijelentése szerint ideiglenesen s egyelőre egy évre, mint mondá kísérletkép, — végre elvállalta. A bizottság nem, mint Ballagi említi, azt hogy a «megbízás ne köttessék időhöz», hanem azt határozta, hogy nem tartja szükségesnek, e vállalkozás és megbízás ideiglenes voltát jegyzőkönyvbe venni. Talán azért, hogy az ideiglenesség hangsúlyozása által a közönségben a folyóirat s annak «ideiglenes» szerkesztője iránt bizalmatlanság ne támasztassék; vagy mert a bizottság, bár a legjobb reménnyel volt a szerkesztő működése s a folyóirat vezetése felől, épen a szerkesztő vonakodásai miatt az iránt biztos nem lehetett; de bizonyos volt abban, hogy a megbízás, akár mondatik jegyzőkönyvileg ideiglenesnek s egyelőre csak egy évre szólónak, akár nem, semmi esetre sem örökös vagy élethosszig szóló kinevezés vagy elmozdíthatlan állás, hanem bármelyik fél által bármikor is felbontható, mivel *örökös szerkesztők* sem az Akadémiában, sem másutt nincsenek. Az tehát, a mire Ballagi úr ismételten hivatkozik, hogy az ideiglenesség a megbízást tartalmazó jegyzőkönyvben nincs kimondva, egyfelől semmit nem bizonyít, másfelől semmi fontossággal nem bír; a mit pedig az előleges megbeszélésekről s tárgyalásokról — szerinte «patriarchalis módon folyt előzetes diskurálás»-ról — mond, azzal ő maga igazolja a tényállást s ha nem igazolná is, azt a bizottság *minden tagja tudja* s a bizottság elnöke joggal hivatkozhatott a bizottságban élő köztudomásra. Sőt maga a szerkesztő, már az 1892. év nyarán többek előtt nyilvánította s tünnetőleg hirdette, hogy ő a szerkesztést csak a második évfolyamban tartja meg s ezzel attól visszalép.

Mennyire volt a bizottság, sőt maga az osztály is a szerkesztéssel megelegetve, erre nézve elég két tényre hivatkozni. Egyik az, hogy a bizottságban, míg annak Ballagi úr is tagja volt, többször tétetett észrevétel a szerkesztésre s egy ízben jegyzőkönyvi utasítás is adatott, a mit Ballagi úr maga is elismer s a mire az általa közlött 1893. január 9-iki jegyzőkönyvben is kellőleg commentált hivatkozás történik, sőt az 1891. évi utolsó ülésen szóba is hozatott, hogy az egy év letelén s az Irodalomtörténeti Közlemények ellen sok panasz levén — bizassék meg az előadó a szerkesztéssel; az előadó azonban akkor sem vehetvén még át a szerkesztést, késebb volt az előadói tisztéről is lemondani, ha a bizottság a két tisztet összehozni határozza. Erre a bizottság Ballagi megbízását hallgatólag meghosszabbította. Másik az, hogy midőn 1892-ben, a nagygyűlés alkalmával, az osztályok bizottságai újra választattak, az I. osztály (*nem a bizottság, hanem maga az osztály*) Ballagi urat, az Irodalomtörténeti Bizottság közlönyének szerkesztőjét az Irodalomtörténeti Bizottságból 14 szavazattal 5 szavazat ellenében *egyszerűen kihagyta*. E bizalmatlansági nyilatkozatból más, a kiben talán az elbizako-

dott önteltségnek s a maga sérthetlensége érzetének kisebb mértéke lett volna, levontá volna (mint mondani szokták) a consequentiákat; Ballagi úr azt egyszerűen *manővernek* nevezi, mely *erkölcsi lehetetlenségé tette visszalépését*. A felfogások különbözőek, s arról sem az osztály, sem a bizottság nem tehet, hogy Ballagi úrnak a bizalomról s abból eredő megbizatról s az övéktől eltérő fogalmai vannak.

Ballagi úr tehát, az általa úgynevezett «május 5-iki kibuktatása» után is a Közlemények szerkesztője maradt s a Bizottság az évfolyam megkezdése után, már csak a közönségre való tekintetből sem mozdíthatta el vagy mentette fel őt a szerkesztéstől. A füzetek tehát tovább is megjelentek; s a szerkesztő a Bizottságot és annak egyes tagjait, kiket személyes ellenségeinek vélt, a Bizottság saját közlönyében ismételten támadta; a Bizottságnak szemére vetette, hogy őt egy más osztálytól (de elhallgatja, hogy saját tagjai közül) kölcsön (!) véve rimánkodva (?) kérte a szerkesztés elvállalására. A Bizottság ama jegyzőkönyvi utasításának pedig, hogy több tért adjon s több gondot fordítson az *irodalomtörténeti* adatokra, azzal felelt meg, hogy a történelem és monda nagy alakjának, Etele hún királynak neve *helyes írással* (Attila-e vagy Atilla?) ivatek töltött be, melyeken temérdek s a közt sok érdekes, sőt becses — nem ugyan irodalomtörténeti, hanem bibliographiai — anyagot is közölt, azzal a végeredménnyel, hogy az e kérdésben támadt csekély jelentőségű vitában neki csakugyan nem volt igaza s az ő állítása csakugyan nem volt tartható, a minthogy maga is, a Közlemények első évi folyamában közölt *Atilla és a hünmonda* címében s egész szövegében következetesen használt helyes (?) írást, ugyanazon évfolyam Név- és tárgymutatójában, csudálatos következetességgel, *Attila*-ra igazította ki; s azután meg egy ismét ivekre terjedő közleményben Zrinyi Miklós mindenki előtt ismeretes költeményeit, köztök olyanokat is, melyek nem egy középiskolai olvasókönyvben felfedezhetők, páratlan irodalomtörténeti tájékozottsággal felfedezte s szerkesztői jegyzés nélkül kiadta, mint Eszterházy Pál nádortól származókat, mint irodalomtörténeti nagy leletet!

A bizottság december 5-iki ülésén, mely az évi költségvetés megállapítására volt összehívva, a költségvetésnek «Irodalomtörténeti Közlemények» tételénél a bizottságnak jelenvolt akadémikus és nem akadémikus tagjai közül többen felhozták a Közlemények szerkesztése elleni kifogásaikat s a szerkesztő változtatását indítványozták; de a bizottság, épen az elnök figyelmeztetésére, hogy a távollevő szerkesztőt, ki nem is tagja a bizottságnak egyszerűen fölmenteni, kihallgatás nélkül nem volna méltányos, legalább nem *kiméletes* eljárás, ezáltal nem határozott s az eszmecserét nem is vette jegyzőkönyvre, hanem az erre önként s bona fide vállalkozó elnököt ki különben a megelőző eszmecserében egyetlen szóval sem vett részt — felkérte, illetőleg megbízta, hogy Ballagi úrral magán-úton, bizalmasan és barátságosan közölje a bizottságban fölmerült nézeteket s kifogásokat, s igyekezzék őt rábeszélni, hogy fölmentését előzze meg s maga jelentse be lemondását, a mi iránti szándékát előzőleg többek előtt maga is nyilvánította; mert ez esetben a bizottság abban a helyzetben lett volna, hogy Ballagi úr «lemondását», a szokásos udvarias kifejezéssel «eddiggi fáradozása iránti szives elismerés nyilvánítása

mellett fogadhatta volna el. Ballagi úr azonban az elnöknek ezt az igazán barátságos felhívását s az ebben kínált jó alkalmat a tisztességes visszavonulásra mereven visszautasította s a mellett maradt, hogy bevárja a bizottság formális határozatát.

A nyelv- és széptudományi osztály legközelebb tartott ülésén véletlenül nagyobb számmal megjelent tagjait (rajta kívül nyolcz szavazó tagját az Irod. tört. Bizottságnak) az elnök értekezletre kérte maradni, hogy Ballagi úr irányában nyert megbízatásában sikertelen eljárását előadhassa. A jelen voltak, nem lévén összehívott bizottsági ülés, nem határozhattak ugyan, de tudomásul vevén a jelentést, *egyhangúlag* odanyilatkoztak, hogy a szerkesztés mindenesetre másra ruháztassék s rendes bizottsági ülésnek, a tárgy megjelölésével, összehívására kérték az elnököt, a mi meg is történt s annak jegyzőkönyve közöltetett Ballagi úrral, melyet ő a *Négy Okirat* elsejéül híven közöl; melyben a «több oldalról emelt alapos kifogások» csak említettek, de a szerkesztő iránti kiméletről nem részleteztetnek, azonban a január 9-iki ülés jegyzőkönyvében, (Ballagi úrnak január 5-ikéről a bizottsághoz in.ézetelt beadványában kifejezett kívánatára) már eléggé nyíltan, bár még mindig a lehető kimélettel, elősoroltatnak.

Ballagi úr nagy gondot fordít annak följegyzésére, hány szavazó tag volt jelen a december 23-iki és január 9-ki üléseken. Szerinte a december 23-kin jelen volt, a névszerint felemlített elnökön és Gyulai Pálon kívül «és még három szavazó». A f. é. január 9-ki ülésen már nem «és még» hanem csak «három szavazó». Tényleg az előbbin jelen voltak: Gyulai, Szilágyi Sándor, Zichy Antal, Arany László, elnök s öt segédtag, az utóbbin pedig az elnökön s előadón kívül, kik szintén szavazó tagok, Bánóczi, Heinrich, Nagy Gyula, Szilágyi Sándor, Zichy Antal, tehát hét szavazó rendes s még négy segédtag, kik szintén birnak tanácskozó szavazattal. Ballagi úr nem pontos az adatok közlésében; egyébíránt észrevétele (ha állana is) nem nyom semmit. A bizottságok határozatképes száma sehol sincs meghatározva s az ülés mind a két esetben, a tárgy megnevezésével, szabályszerűen volt hirdetve — minden tag meghivatván. Különben, azon az ülésen a bizottságnak, melyen Ballagi úr szerkesztőnek megválasztatott, rajta s az elnökön és előadón kívül, szintén csak öt szavazó tag (Gyulai, Heinrich, Szarvas, Zichy, Volf) volt jelen, ugyannyi, mint az öt felmentő (szerinte kibuktató) ülésen.

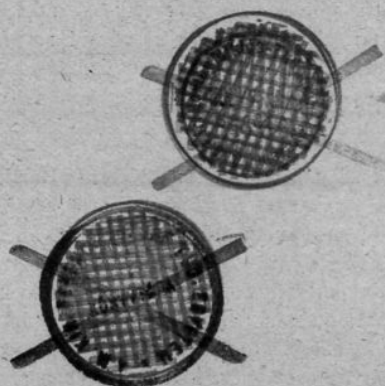
S Ballagi úr mindezeket pártoskodásnak, személyes ellenségeskedésnek — az őt a szerkesztés elvállalásába akarata ellen belevivők, mintegy beugratók, számításukban való csalódásának, a lapok commentárjában a ma oly divatos «clique» kifejezéssel bővítve — tervszerűleg előkészített manővernek, mintegy orv-támadásnak bélyegzi s az irányában lehető kimélettel és mérséklettel viseltető s még az általa provokáltatott és a szívesség határai közt maradó bizottság ellenében, arrogáns, leczkértető s visszautasító modort használ. S végül maga veszi igénybe az általa oly csonkán, mint ferde világításban előadottak számára a bizottság szavait: «Ez a köztudomásban élő tényállás, az felel meg a valóságnak.» E szavakat a bizottság a *maga* köztudomásáról mondotta. Ballagi úr csak a saját egyéni köztudomására használhatja; arra is mi joggal, feleljen arról lelkiismeretének s Istenének.

Példátlanak mondja, nemcsak Akadémiánk ötven éves történetében, de tudomása szerint az egész művelt világon, a bizottság által vele szemben elkövetett tényt. Természetes jogok gyakorlata ellenében praecedensek keresése felesleges. Mert természetes jog — s az ellenkező volna példátlan — hogy bizalomból eredő megbízás, hacsak örökösnek és visszavonhatatlannak szerződésileg nem köteleztetett, a bizalom megszűntével vissza ne vonathassék. S ha Ballagi úr erre Akadémiánk ötven éves történetében nem tud példát, egyről megfeledezett, arról hogy az osztály, mely őt az irodalomtörténeti bizottság tagjává választotta, ezt a bizalmát tőle az első alkalommal vissza is vonta.

A mit erre vonatkozó mondatának befejező tagjával mond, hogy «ugyanazon I. osztály Bizottsága, a Philol. Közlönyt, melyben ellene «ilyen-olyan piszkolások közöltettek, akadémiai segélyvel jutalmazta» — ennek éppen az ellenkezője igaz. A Philol. Közöny már évekkel azelőttől kezdve, rendes évi segélyben részesített a Nyelvtudományi Bizottság budgetjéből, és az utóbbi évben helyeztetett át előbb is megvolt segélye — nem az Irodalomtörténeti — hanem, a hová tartozik, a Classica-philologiai Bizottság budgetjébe. Ilyenek a Ballagi úr köztudomásában élő tények és igazságok.

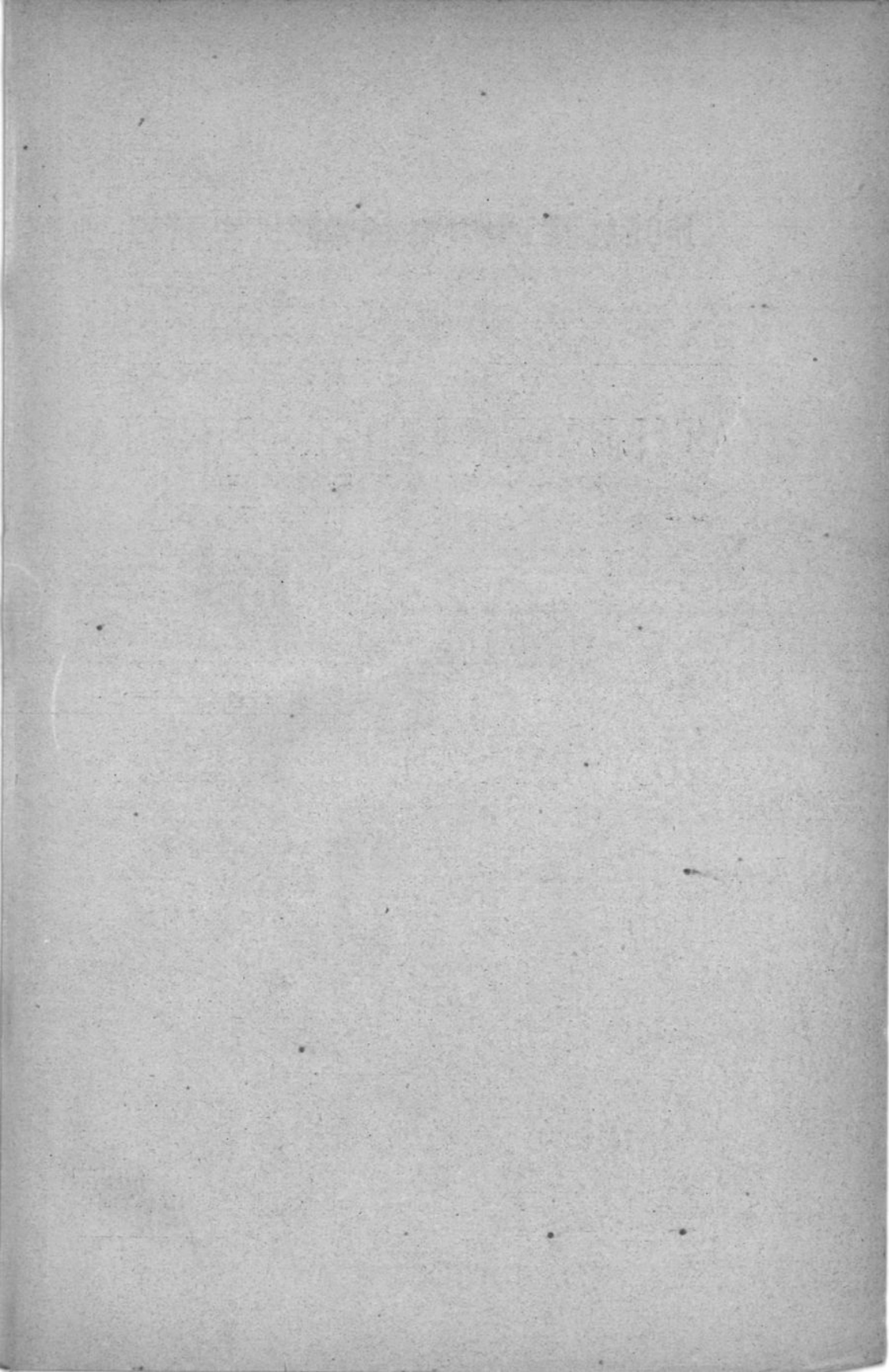
Határozat:

Az Osztály az Elnök azon kérdésére, szükségesnek tartja-e a sürgős tárgyalást, többek hozzászólása után egyhangúlag a sürgősséget s azonnal leendő tárgyalását kívánja; — azután érdemileg tárgyalván az Irodalomtörténeti Bizottság elnökének jelentését, *egyhangúlag* kimondja, hogy a Bizottság eljárását az Irodalomtörténeti Közlemények szerkesztőjének változtatása tárgyában, egész lefolytában helyesli s azt, valamint a Bizottság Elnökének jelentését — mint elnöki kötelességből folyót — egész terjedelmében magáévá teszi, s bár az osztály tagjai közül többen azon véleményben voltak, hogy Ballagi A. támadása ily terjedelmes és beható választ nem érdemelne, az osztály bővebb eszmecsere után mégis szükségesnek tartja a könnyen félrevezethető közönség tájékoztatását és szintén egyhangúlag elhatározza, hogy a Bizottság elnökének a tényállást egész valóságában feltüntető jelentésének sürgős kinyomatása s az Irodalomtörténeti Közlemények még szét nem küldött 1892. IV. füzeté mellett a «Négy Oklevél» című melléklettel együttes szétküldése, valamint a fővárosban megjelenő nagyobb lapoknak is megküldése iránt intézkedés történjék. Jegyzette *Ponori Thewrenk Emil* h. osztálytitkár. Másolat hitelül *Szily Kálmán* főtítkár.

F1922/23 - 143.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ

IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

HARMADIK ÉVFOLYAMÁRA.

E negyedévenként megjelenő folyóirat előfizetési ára egész évre 5 frt, egyes füzet ára 1 frt 50 kr. A pénztalványok, reclamatiók a Magy. Tud. Akadémia kiadóhivatalához (M. Tud. Akadémia palotája) küldendők.

Sajtó alatt van:

ATILLA BIBLIOGRAPHIÁJA

BALLAGI ALADÁRTÓL.

— Számos képpel ellátott amateur kiadás. —

Tartalma: 1. Az Atillára vonatkozó kéziratok, a modenai, velencei és párizsi codexek első részletes leírásával. 2. Az Atilláról szóló összes nyomtatványok 1472—1893. (Idevágó bármily jelentéktelen adalékot is, 1893. márczius végéig, köszönettel venne a szerző.)

A mű 100 példányban, magyar és olasz nyelven jelenik meg. Könyvkereskedésbe nem jut. Minden egyes példány számozva lesz, s előleges értéskés esetén, a tulajdonos neve is belenyomatható. Előfizetési ára 5 frt, mely a szerzőhöz küldendő.

A SZÉKESI

GRÓF BERCSÉNYI CSALÁD

1470—1835.

EREDETI KÉZIRATI KÚTFÓKBÓL IRTA

THALY KÁLMÁN.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

Harmadik kötet: 1703—1706. Ára 7 forint.

„ATHENAEUM“

Szerkeszti

PAUER IMRE.

A Magy. Tud. Akadémia II. osztálya m. év elején a fentebbi czimen, **philosophiai és államtudományi** folyóiratot indított, hogy e tudományok irodalmi fejlesztését ezzel is előmozdítsa. Ára 5 frt. Egyes füzeté 1 frt 50 kr.

A pénztalványok, reclamatiók a Magyar Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalának (Magy. tud. Akadémia palotája), a folyóirat szellemi részét illető küldemények Pauer Imre osztálytitkárnak (Magyar Tud. Akadémia palotája) czimzendők.

Budapest, 1893. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.